

Финансы и кредит

УДК 336,22 +336,532

РОЗВИТОК ПОДАТКОВИХ МЕТОДІВ СТИМУЛЮВАННЯ ПІДПРИЄМНИЦТВА

Буряковський В.В., Сірко В.О.

Розглянуті проблеми удосконалення податкових методів регулювання механізму формування прибутку підприємства в сучасних умовах. Показано, що діюча система оподаткування не заохочує підприємства до інвестування частини свого прибутку. Особливе практичне значення має питання впливу системи оподаткування на структуру капіталу та її оптимізацію з урахуванням фактору впливу величини податку на ціну власного й запозиченого капіталу і, відповідно, розв'язання проблеми пошуку найвигідніших джерел для інвестицій.

Ключові слова: підприємництво, державне регулювання, податкові важелі державного регулювання, вплив податків на управління фінансовими ресурсами підприємства.

Підприємницька діяльність значною мірою залежить від наявної системи управління, форм і методів державного регулювання економіки. Побудова ринкової системи господарювання за своїм цільовим спрямуванням повинна забезпечувати умови для ефективного, суспільно-продуктивного підприємництва.

Проблеми оподаткування завжди привертали увагу вчених. Питанням реформування податкової системи в умовах ринкової трансформації економіки України, теоретичним та практичним аспектам впливу податків, зокрема податків на споживання, на формування доходів бюджету, оптимізації системи оподаткування з позиції фіскальної достатності та економічної ефективності присвятили наукові дослідження такі вітчизняні економісти як О.Д. Василик, В.М. Федосов, В.П. Вишневський, С.В. Каламбет, М.П. Кучерявенко А.М. Соколовська, Л.М. Шабліста, С.І. Юрій та інші.

Але в той же час проблеми впливу податку на прибуток підприємств залишається не досить дослідженою проблемою. Підходи, які використовуються на Заході, не завжди ефективні в умовах трансформації економіки України. Тому актуальним є науково обгрунтоване адаптування досвіду функціонування зарубіжних фірм і дослідження та впровадження вітчизняних механізмів впливу податків на формування й використання прибутку підприємств.

Перехід до нового типу економічних відносин є неоднозначним і суперечливим, що вимагає зіставлення існуючої системи регулювання підприємництва в Україні з тенденціями її розвитку в сучасних ринкових економічних системах. На цій основі з'являється можливість прогнозування очікуваних змін у державному регулюванні підприємництва.

За цих умов державне регулювання підприємництва може поєднувати суто адміністративно-розпорядчі, обмежувальні методи і стимуляційні фінансово-економічні.

Для побудови системи оподаткування, адекватної вимогам розвитку підприємництва, необхідно відшукати форми поєднання стимуляційного впливу на загальний стан підприємництва у поєднанні з забезпеченням надійних і достатніх джерел формування коштів державного бюджету. Для цього доцільно встановлювати критерії для граничної межі оподаткування, скоротити кількість податків за рахунок тих, що не мають вирішального значення для бюджету, надати податкові пільги для стимулювання інвестиційної активності, а також для вирішення регіональних соціальних проблем, насамперед проблеми зайнятості. Така побудова системи оподаткування відповідала б світовій практиці, орієнтувала підприємництво на пріоритетні для держави види діяльності, а в подальшому вела б до зростання податкових надходжень до державного бюджету [1, 3, 4].

Тому метою статті є спроба рішення проблеми удосконалення методів регулювання механізму формування прибутку підприємства в сучасних умовах.

Побудова механізму регулювання підприємницької діяльності повинна базуватися на використанні певних принципів. По-перше, це - ефективність дії механізму, тобто регулювання повинно сприяти зростанню прибутковості підприємства, вирішенню на цій основі соціальних питань і не бути обтяжливим для держави. По-друге – справедливість, тобто сприяння забезпеченню рівноправності усіх без винятку суб'єктів підприє-

мницької діяльності [1]. Поєднання відповідальності за дотримання законодавства, як органами державного регулювання, так і їх працівниками дозволить зробити механізм регулювання послідовним. Таким чином наступними принципами розбудови механізму регулювання підприємницької діяльності повинні бути відповідальність і послідовність. А також, простота може виступати як принцип, тобто зрозумілість за змістом та легкість у виконанні регулюючих нормативних актів. На підставі цих принципів необхідно розробити податкові важелі впливу на розвиток підприємництва в Україні.

Система оподаткування прибутку значно впливає на прийняття багатьох фінансових рішень на підприємстві. Це, зокрема, рішення про спрямування прибутку на споживання чи нагромадження, вибір методів фінансування підприємства (самофінансування чи залучення кредитних ресурсів), вибір тієї чи іншої правової форми організації бізнесу, розподіл трудових і матеріальних ресурсів між окремими сферами господарської діяльності, галузями й територіями, напрями їх використання.

В сучасних умовах рішення задачі зміцнення фінансів реального сектора економіки ускладнюється недостатністю поточних і довгострокових джерел фінансування. Відсутність необхідних обсягів інвестицій у виробництво виступає одним із головних перешкод підйому реального сектора. Це означає, що за останні роки не вдалося створити ефективне ринкове управління внутрішніми і зовнішніми грошовими потоками для забезпечення бажаних темпів промислового і сільськогосподарського розвитку.

Пошук реальних джерел інвестицій, так само як і створення необхідних передумов для формування інвестиційних ресурсів у сфері матеріального виробництва неминуче ставить проблему межі державної участі в регулюванні економічними процесами в реальному секторі.

Комплекс питань, що підлягають регулюванню державою в перехідний період, повинен охоплювати загальний і спеціальний аспекти функціонування підприємств. До числа загальних, крім інвестиційних питань, можуть бути віднесені грошово-кредитна, податкова, бюджетна, експортно-імпортна, митна політика. Спеціальні аспекти регулюючої ролі держави можуть бути подані проблемами державного замовлення, організації обігових коштів, цінової, амортизаційної, облікової та податкової політики підприємства.

Рішення питань про зберігання ринкових форм управління потребує визначення не тільки широти поля державного регулювання, але і глибини або межі державної участі в цьому процесі. На сьогодні визнана необхідність державного регулювання, але ніхто не відповідає прямо на питання до яких меж це доцільно робити. На наш погляд, у сучасних умовах межею фінансового регулювання економіки повинні бути визнані ті масштаби втручання держави у фінансові процеси в господарстві, що можуть переломити несприятливі тенденції в усіх фазах відтворювального процесу.

Головним непрямим методом державного регулювання підприємницької діяльності виступає система оподаткування, що використовується як інструмент впливу на стимулювання та обмеження певних видів підприємництва, та як засіб формування державного бюджету.

У світовій практиці розвитку підприємництва система оподаткування поряд із бюджетним фінансуванням визначених державною політикою пріоритетних напрямків розвитку справляє найбільший вплив на процентну політику, грошовий обіг та господарську кон'юнктуру в цілому.

Система оподаткування це продукт закономірного результату економічного розвитку суспільства, об'єктивно необхідна частина її економічної структури, що втілює досить складне утворення законодавчих і нормативних актів, які регулюють взаємовідносини між державою і підприємцем.

Система податків впливає на механізм формування прибутку на підприємстві, тому її регулювання обумовлює кінцеві фінансові показники діяльності підприємства.

Податковий тиск змушує підприємця шукати прогалини в податкових законах або використовувати різні схеми фіктивних підприємств для ухилення від сплати податків. Крім того, свідомо занижуються ціни та використовуються фіктивні документи, товарообмінні операції. Все це негативно відбивається на продуктивному підприємстві.

Вивчення всього ланцюжка платежів і зборів свідчить, що врешті-решт реальними платниками виступають не суб'єкти підприємницької діяльності, а кінцевий споживач товарів, продукції, послуг. Це означає, що збільшення ціни товарів під надмірним тиском системи оподаткування зумовлює звуження попиту, а це негативно відбивається на підприємстві: змушує вести нелегальний бізнес, користуватися незаконними послугами для розрахунків готівкою, тобто криміналізувати господарську діяльність.

Держава за допомогою податкового впливу може заохочувати підприємства до інвестування більшої

частини свого прибутку. Якщо, наприклад, ставка на розподілений прибуток більша за ставку на нерозподілений прибуток, тоді більшу частку прибутку буде доцільно спрямувати не на виплату дивідендів, а на інвестування. Тобто виконання цієї умови сприяє проведенню політики капіталізації прибутку, процесу нагромадження капіталу на підприємстві.

Особливе практичне значення має питання впливу системи оподаткування на структуру капіталу та її оптимізацію з урахуванням фактору впливу величини податку на ціну власного й запозиченого капіталу і, відповідно, розв'язання проблеми пошуку найвигідніших джерел для інвестицій.

Вплив податку на прибуток на процеси споживання й нагромадження, вибір структури капіталу та джерел фінансування ґрунтується на таких умовах:

- підприємство має прагнути до такої структури капіталу, яка б максимізувала прибуток після оподаткування;
- різні податкові ставки на розподілений прибуток, нерозподілений прибуток та дохід у вигляді процента можуть впливати на прийняття рішень щодо визначення частки споживання і нагромадження. Пріоритет споживання передбачає більш високі ставки на нерозподілений прибуток та дохід у вигляді процента, нагромадження – на розподілений прибуток [1, 2];
- у разі надання у державній політиці пріоритетів самофінансуванню повинна виконуватися умова, коли податкові ставки на нерозподілений прибуток більше ніж податкові ставки на розподілений прибуток та доходи у вигляді процента.

Реформування системи оподаткування необхідно проводити з метою забезпечення росту національної економіки. Виходячи з цієї мети необхідна розробка й впровадження Податкового кодексу України. Вже виконуються заходи щодо поступового зниження податкового навантаження, так знижені ставки основних податків: податку на прибуток підприємств з 30 до 25%; податку на доходи фізичних осіб із 10 – 40% до 13%. Але цього недостатньо, потрібні комплексні заходи, які б враховували сучасний стан соціально-економічного розвитку та прогнози на середньо та довгострокову перспективу.

ВИСНОВКИ

Податкове регулювання діяльності підприємств повинно здійснюватися з метою формування сприятливих умов їх розвитку. Економічне регулювання повинно сприяти ефективному суспільно-продуктивному виробництву. Податки взагалі і податок на прибуток зокрема в умовах ринку мають стати дієвими важелями впливу на механізм формування прибутку підприємства. Податкове регулювання в системі управління прибутком підприємства повинно, в свою чергу, бути спрямоване не тільки на результати формування прибутку, але й на його розподіл і використання. Право суб'єктів господарювання самостійно приймати рішення щодо напрямків створення та використання прибутку повинно спиратися на диференційований підхід до оподаткування прибутку з метою регулювання ефективності виробництва, його прибутковості, пріоритетності споживання або накопичення.

Сполучення інтересів держави і виробника, цілісна активно діюча система регуляторів економіки, що формує цілі і вибір стратегії, методи і засоби господарської діяльності кожного підприємства при одночасному урахуванні пріоритетних загальнодержавних інтересів – основна умова подальшого сталого економічного зростання в країні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Каламбет С.В. Податковий потенціал: теорія, практика, управління: Наукова монографія. – Дніпропетровськ: Наука і освіта, 2001. – 304 с.
2. Ковальчук К.Ф., Рева Т.М. Особенности влияния налогов на финансовые результаты деятельности предприятий // Теория и практика металлургии. – 1999. – №5. – С.55-56.
3. Шаблиста Л.М. Податки як засіб структурної перебудови економіки. – К.: Інститут економіки НАН України, 2000. – 217 с.
4. Соколовська А.М. Податкова система України: теорія та практика становлення. – К.: НДФІ, 2001. – 372 с.